

Jarkko Kari

RAJATIEDON ERIKOISKIRJASTOT - TARVITAANKO NIITÄ ?

Esimerkkinä Ultra-lehden kirjasto

Proseminariesitelmä

Tampereen yliopisto

Kirjastotiede ja informatiikka

Mäkisen ryhmä

27.4. 1992

Opponentti: Taina Sahari

SISÄLLYSLUETTELO

1. ALUKSI	1
2. RAJATIEDOSTA	1
2.1. 'Mitä on rajatieto ?'	1
2.2. Rajatieto ja new age - aikamme ilmiöitä ?	3
2.3. 'Rajatieteilijät' vähemmistönä	4
3. RAJATIETO KIRJASTOISSA	6
3.1. Tieteelliset kirjastot	6
3.2. Yleiset kirjastot	7
3.3. Erikoiskirjastot	7
4. RAJATIETEEN TIEDONTARPEET	8
4.1. Kirjakaupat	9
4.2. Yleiset kirjastot	9
4.3. Alan erikoiskirjastot	10
5. ULTRA-LEHDEN KIRJASTO	10
5.1. Organisaatio ja historiaa	10
5.2. Kokoelma ja kokoelmatyö	11
5.3. Sisällönkuvailu	12
5.4. Kirjaston käyttö ja palvelut	13
5.5. Kirjasto ja muu maailma	13
5.6. Arviointia	14
6. LOPUKSI	14
LÄHTEET	
LIITTEET	

1. ALUKSI

Kuinkakohan moni yleisen kirjaston kirjastonhoitaja vastaa jotain sen tapaista kuin 'Häh ? Mitä se on ?' kun asiakas kysyy onko kokoelmassa rajatiedon kirjallisuutta. Omien kokemuksieni mukaan melko moni. Ne informaatioammattilaiset, jotka asiasta jotain tietävät, todennäköisesti sanovat, että sellaisia kirjoja kyllä löytyy, mutta ne ovat melkein kaikki lainassa...

Tämän harjoitustyön tavoitteena on antaa vastaus nimiösivulla heitettyyn kysymykseen, eli siihen, onko rajatiedon kirjastojen olemassaolo tarpeellista. Tähän päämäärään edetään askel kerrallaan siten, että luvussa kaksi kerrotaan mitä rajatieto itse asiassa on ja minkälainen merkitys sillä on yhteiskunnallisella tasolla. Luku kolme antaa kuvan siitä, millainen asema rajatiedon kirjallisuudella on erityyppisissä kirjastoissa. Neljäs luku on jonkinlainen kartoitus tiedontarpeiden kohdistumisesta keskeisiin kanaviin, ja viides on omistettu Ultra-kirjaston esittelylle. Viimeinen eli kuudes luku on yhteenveto, jossa annetaan varsinainen vastaus.

Aiheen valintaan vaikutti ennen kaikkea se, että olen harrastanut rajatietoon liittyviä asioita kymmenisen vuotta. Lisäksi halusin lisätä tietämystä rajatiedosta, koska se on laajuudestaan huolimatta hyvin huonosti tunnettu, pimentoon jäänyt tiedon alue. Tällaista 'poikkitieteellistä' tutkimusta ei ole ainakaan Suomessa koskaan tehty, joten jouduin suurelta osin tutkimuksessani turvautumaan ensikäden havainnointiin (Kuninkaan haastattelu, eri puhelinkyselyt ja kirjastoihin tutustuminen) ja omaan kompetenssiini. Kirjastotieteen ja informatiikan näkökulmasta rajatietoa käsitteleviä painettuja lähteitä ei Suomessa ole kirjoitettu; niitä LISA-tietokannasta löytämiäni harvojen ulkomaisten asiaa sivuavien viitteiden alkuperäisdokumentteja en saanut käsiini.

2. RAJATIEDOSTA

2.1. 'Mitä on rajatieto ?'

Kuninkaan (1981, 3) mukaan termille 'rajatieto' (tai 'rajatiede') ei ole olemassa yksiselitteistä määritelmää. Periaatteessa sen piiriin kuuluu kaikki 'tieteellisen tiedon ulkopuolella oleva tieto'. Näin määriteltynä rajatieto olisi lähes rajaton alue. Käytännössä se on paljon suppeampi, mutta silti melkoisen laaja. Rajatieto menee myös jonkin verran

päällekkäin tieteiden kanssa. Rajanveto voi joskus olla todella vaikeaa. Käytännössä rajatieteen osa-alueita ja ilmiöitä ovat Heiskasta (1977, 5) lainatakseni seuraavat:

Astraaliprojektio

— fyysisestä kehosta poistumisilmiöt eli separaatiot
— esp-projektioit
— autokopia tai doppelgänger eli oman itsensä kaksoispuolen kokeminen

Astrologia

— auringon, kuun, planeettojen ja tähtien vaikutusyhteys
— horoskoopit
— taivaan ja maan muut salaperäiset, toistaiseksi tuntemattomat rytmit

Aurailmiöt

— fyysinen aura
— psykologinen aura, jonka voi tuntea vain itse
— mediaali aura, josta varsinaisesti aurannäkijät puhuvat
— heijastettu aura, joka on olemassa vain ulkopuolisen havaitsijan omassa tajunnassa

Biorytmit eli elämänrytmit

— biomagnetismi, bioplasma
— biometeorologia
— toistaiseksi tuntemattomien aistien välittämä tieto

Ennustavat

— enteet
— profetiat
— unet, unientulkinnat
— symboliikka
— kiromantia
— palmistria
— rhabdomantia
— tarot
— I ching

Filosofia

— maailmankäsitys, (metafysiikat)
— ihmiskuva, (antropologiat)

— tiedon mahdollisuudet ja rajat, (tieto-oppi)

Hypnotismi

— klassinen hypnoosi (suggestiot, katseet, sivelyt)
— valvehypnoosi (jossa ei anneta rentoutus- tai unisuggestiota)
— epäsuora hypnoosi (jossa suggestio jää koehenkilölle tiedostamatta)

— sosiaalinen hypnoosi (jota esiintyy jokapäiväisessä arjessa)

Jooga

— joogan eri muodot, vrt. uskonnot

Kansanperinne

— tarinat, etenkin ns. myyttilliset tarinat
— memoraatit eli omat yliluonnollisuuteen viittaavat kokemukset
— yliluonnolliset oliot, jotka voivat olla empiirisiä tai aitiologisia

Kosmos eli maailmankaikkeus

— mikro- ja makrokosmos
— kosmogonia eli maailman syntyä koskeva selitys
— kosmologia eli maailman rakennetta koskeva tulkinta

— eksobiologia eli muun avaruuden elämänmahdollisuuksien tutkimus

— älyllisen elämän esiintymisen mahdollisuudet muualla maailmanavaruudessa

Kuolema

- uskomukset
- ruumis ja sielu eli ns. psykofyysisen yhteyden ongelma
- reinkarnaatio ja sielunvaellus
- apparitiot ja muut henki-ilmestykset

- kuolinvuodenäyt ja eri rajatilanteet

Luonne

- grafologia
- fysiognomia
- typologiat eli tyyppiteoriat, (joissa tarkastellaan fyysisen olemuksen ja temperamentin välistä yhteyttä)

Lukumystiikka

- numerologia, gematria, taikaneliöt

Magia

- samankaltaisuusmagia
- kosketusmagia
- ns. maaginen ajattelutapa

Mietiskely

- meditaatio
- kontemplaatio
- uskontojen ja mystiikkojen eri palvontamenot

Okkultismi eli salatun tutkiminen

- teosofia
- kristosofia
- ruusuristi
- antroposofia
- vapaamuurarit
- gnostilaisuus
- kabbala
- alkemia

Parantamiskeinot

— henkiparannus, kehosta irtautumisparannus
— henkikirurgia
- veripisarakeino
— väriparannus
— heiluridiagnostiikat
— astrologinen parantaminen
— akupunktio
— kiropraktiikka, osteopatia, painalluskeinot sekä naprapatia
— homeopatia
— vyöhyketerapia
— uskon ja armon kautta parantuminen

— elinpalaute eli biofeedback
Parapsykologia
 — esp eli telepatia, selvänäköisyys ja ennaltatietäminen
 — pk eli psykokinesia
 — psi tekijä eri paranormaaleissa ilmiöissä
Psykiatria ja psykologia
 — abnormaalin eli poikkeavan psykiatria ja psykologia
 — vakiintuneet terapiamuodot
 — syvyyspsykologiat
 — humanistinen psykologia, hahmoterapia, psykosynteesi, transpersoonallinen psykologia, eksistentiaalipsykologia ja ns. "antipsykiatriat"

Radiestesia
 — maasäteily, heiluri ja taikavarpu
 — teleradiestesia
 — radioniikka
Rukous
 — pyyntö- kiitos-esirukous
Spiritualismi
 - mentaaliset ilmiöt ja henkimeediat (selvänäköisyys ja psykoskopia (psykometria))
 — mentaalisyysiset ilmiöt (psykografia ja automaattikirjoitus)
 — fyysiset ilmiöt ja ainemeediat (pöytätanssi, kolkutukset ja materialisaatio)
Tietoisuus
 — itsetietoisuus
 — muuntuneet ja poikkeavat tajunnantilat
 — alitajunta

Ufologia
 — tuntemattomat lentävät kohteet
 — tuntemattomat valoilmiot
 — tuntemattomat oliot tai vastaavat
 - fyysikaaliset oudot jäljet
 — psykofysiologiset vaikutukset (pelko, halvaantuminen ym.)
 — paranormaalit ilmiöt (telepatia ym.)
 — sosiaaliset yhteydet (tarinat, huhut, kultit, tutkimus ym.)
Uskonnot
 — hindulaisuus mm. jooga
 - kristinusko
 - islam
 - buddhalaisuus mm. zen
 - taolaisuus, jainalaisuus, nykyajan kosmopoliittiset uskonnot (bahai ym.)
 - antiikin, muinaisuuden uskonnot
 - mystiikat
 - animismit ja muut varhaisemmat muodot

Rajatiedosta ei voida puhua varsinaisesti tieteenhaarana, koska sen piiriin kuuluvia ilmiöitä - tyypillisesti esim. okkultismia (Krohn 1979, 4836-4837) - ei usein voida täysin pitävästi todistaa olemassaoleviksi.

2.2. Rajatieto ja new age - aikamme ilmiöitä ?

Viime vuosina on Castrénin (1986, 6) mukaan kiinnostus rajatietoa kohtaan kasvanut selvästi. Tähän on vaikuttanut se, että yhteiskunnallinen vapautemme on melko suuri ja elintasomme suhteellisen korkea - toisin sanoen perustarpeemme ovat enemmän tai vähemmän tyydytetyt. Kuningas (haastattelu 21. 2. 1992) vei ajatusta eteenpäin sanoessaan, että mm. poliittinen rappio ja luonnon saastuminen ovat saaneet ihmisen etsimään vaihtoehtoisia arvoja ja näkemään asiat kokonaisvaltaisemmin. Ihmiskunta elää kriisiaikaa, mikä on saanut ainakin jotkut meistä havahtumaan ja hakemaan uutta henkisempää maailmankuvaa.

Edelläänottu tuo väistämättä mieleen new age -ilmiön. Myllylä (1990, 162) haastattelee Mervi Löviä (Era Nova -kirjakaupan toinen omistaja), joka kertoo seuraavaa:

'New age on ilmiö ajassa, jolloin vanhat rajat rikkoutuvat ja haetaan uutta ihmiskuvaa. New age ei ole liike, joka tarvitsee organisaation, säännöt tai auktoriteetin. Kun katsoo ympärilleen, näkee, kuinka jo elämme uutta aikaa, aikaa jolloin ihminen alkaa ymmärtää vastuunsa itsestään, luonnosta, lasten tulevaisuudesta. Tilanteet Euroopassa ja Baltian maissa ovat vanhojen rajojen rikkomista. Lääketiede avautuu pehmeämpään ja kokonaisvaltaisempaan suuntaan. Perinteinen kirkkoinstituutio on kriisissä. Jopa tiede suosii new age -ajattelua, ajatellaan vaikka kvanttifysiikkaa ja kaaosteoriaa.'

Myllylä (1990, 163) lisää, että

Ei ole ihme, että new age -ajattelu saa kaikupohjaa juuri nyt. On sanottu, että aatteet ovat kuolleet - new age -aineistossa on kuitenkin keskeisenä piirteenä paitsi huoli ihmisestä myös huoli koko maailmasta.

Näyttäisi siis siltä, että rajatiede ja new age ovat ainakin osittain kaksi eri nimeä samalle käsitteelle. Ehkä paras tapa ilmaista asia on sanoa, että new age on jonkinlainen yhteiskunnallinen liike, joka pohjautuu rajatiedon ilmiöihin.

2.3. 'Rajatieteilijät' vähemmistönä

Rajatiedosta todella kiinnostuneet ihmiset muodostavat vähemmistön, jota voidaan tiettyyn rajaan saakka verrata esimerkiksi kansallisiin, poliittisiin, seksuaalisiin ja uskonnollisiin vähemmistöihin. Kuten nämä, myös rajatiede antaa tietynlaisen maailmankuvan - tässä mielessä sitä voidaan kutsua ideologiaksi. Tämä ideologia on kuitenkin erittäin pirstoutunut, mikä johtuu siitä, että alalla ei ole ainakaan Suomessa olemassa mitään voimakasta katto-organisaatiota tai edes verkostoa joka voisi kehittää tutkimuksen kautta yhteistä oppirakennelmaa. Jos hieman liioitellaan, niin jokaisella alan yhdistyksellä, lehdellä ja tutkijalla on oma käsityksensä asioista. Maallikolla voi olla vaikeuksia suunnistaa rajatiedon viidakossa.

Vielä viitisentoista vuotta sitten rajatiede oli Suomessa todella tuntematon alue - se kuului vain asialle 'vihkiytyneiden' reviiriin. Asiasta ei kerta kaikkiaan tiedetty paljoa 'ulkopuolella', koska siitä ei puhuttu julkisuudessa. Täten myöskään aiheesta kertovaa kirjallisuutta ei osattu kysyä eikä tuottaa. Suomela (1978, 44) kirjoittaa, että lukijavähemmistöt ja -enemmistöt ovat kollektiiveja joille on ominaista epämääräisyys ja varsin suuri muuttuvuus. Näin ollen vähemmistö voi tehdä jotakin, jotta sekä tietoisuus siitä yhteiskunnassa kasvaisi että kyseisen vähemmistön sisäiset yhteistyö- ja tiedonvälitysmahdollisuudet paranisivat. Tällaisia toimenpiteitä ovat kirjankustantajiin ja tiedotusvälineisiin vaikuttaminen. Myös oman lehden tai kustannusyhtiön perustaminen tulee kysymykseen. Vähemmistön on

yksinkertaisesti pidettävä ääntä itsestään, jos se aikoo kasvaa ja yhdistyä. Kun julkisuutta on saatu tarpeeksi, saattaa käydä peräti niin, että marginaaliseksi luultu vähemmistöryhmä osoittautuukin enemmistöksi.

Näin on juuri käynyt rajatiedonkin kohdalla (siitä ei tosin ole todisteita, että rajatieteilijät olisivat enemmistö). Suomessa rajatiedon puuhahenkilöt ottivat ensimmäisen askeleen kohti julkisuutta perustaessaan 1970-luvun puolivälin jälkeen kustannusyhtiö Kustannus Oy Rajatiedon, jossa osakkaina on Ultra- lehden lukijoita ja alan harrastajia (Kuningas, haastattelu 21.2. 1992). Vähitellen alan toiminta ja kiinnostus sitä kohtaan ovat lisääntyneet. Castrénin (1986, 6-7) mukaan maahamme on perustettu paljon rajatieteellisiä yhdistyksiä - etenkin parapsykologisia ja spiritualistisia seuroja. Jo vuoden 1984 alkupuolella Ultrassa kerrottiin noin 50 alan yhdistyksestä, yhteisöstä ja ryhmästä. Suomessa voi opiskella teosofiaa, antroposofiaa ja Ruusu-Ristiä. Itämaisten gurujen johtamat mietiskelyä ja kasvisruokaa painottavat liikkeet ovat kiinnostaneet erityisesti nuorisoa. Raja-alueen lehtiäkin on syntynyt aika ajoin, mutta suurin osa niistä ei kauaa menesty, koska niille ei yksinkertaisesti riitä lukijoita. Vielä nykyäänkin tärkein alan suomalainen aikakauslehti on Ultra. Se on pysynyt hengissä todennäköisesti laaja-alaisuutensa ansiosta. Myös rajatiedon kirjallisuuden kustantaminen on selvästi lisääntynyt, ja huomattavaa on, että se on suurimmaksi osaksi pienkustantajien käsissä (Kari 1992, 4-5). Rajatiede - kuten homoseksuaalisuuskään - ei ole enää niin suuri tabu kuin aikaisemmin, kun siitä vain uskalletaan puhua joukkoviestimissä. Helmikuun 16. 1992 televisiossa näytetty kotimainen ufodokumenttiohjelma on siitä osoituksena. Rajatieto on silti hyvin vähän esillä julkisuudessa, minkä takia alan kirjallisuus on ehdottomasti tärkein informaatiolähde (Nikula 1988, 16).

Näyttää huolestuttavasti siltä, että rajatieteestä on tulossa tai jo tullut enemmän tai vähemmän populaari-ilmio. Castrén (1986, 7) sanookin, että alan ympärillä pyörii yhä kasvava kaupallinen toiminta. Kaiken maailman kurssitoiminta kirjekursseista seminaareihin on lisääntynyt. Näissä luvataan usein osanottajille uusia henkisiä kykyjä ja hätkähdyttävää tietoa yliluonnollisesta - maksua vastaan tietenkin. Rajatieteen kirjallisuuden kustantamisessakin ollaan pian saavuttamassa kyllästymisaste (Kari 1992, 5).

Nyt ollaan siis tilanteessa, jossa nimenomaan kaupallisuus on sumentanut rajatieteen alkuperäistä ideaa. Kaikenlainen puoskarointi ja huijaaminen

ovat yleistyneet. Tällaisen asiantilan vallitessa tarvitaan kriittistä mutta asiallista tutkimusta ja keskustelua rajatiedosta. Tiede (varsinkin lääketiede) ja kirkkolaitoksemme ovatkin hyökänneet ajoittain varsin rajusti rajatiedettä vastaan (kts. esim. Paholaisen 1989 ja Reinikainen 1989). Mutta onneksi myös rajatiedon ilmiöiden tieteellinen tutkimus on vihdoin pääsemässä käyntiin joissakin maamme yliopistoissa (Kuningas, haastattelu 21.2.1992).

3. RAJATIETO KIRJASTOISSA

3.1. Tieteelliset kirjastot

Waltonin (1986, 4) mukaan tieteellisten kirjastojen tehtävänä on palvella kehysorganisaatiotaan, joka on yleensä akateeminen oppilaitos. Tähän kuuluu olennaisena osana tutkimuksen, opetuksen ja opiskelun tiedontarpeiden tyydyttäminen.

Kuten arvata saattaa, rajatiedon kirjallisuuden merkitys tieteellisille kirjastoille on hyvin vähäinen, koska 'huuhaalle' ei niistä löydy sijaa. Asia olisi toisin, jos yliopistoissa opetettaisiin edes jotakin rajatieteen osa-aluetta oppiaineena. Toistaiseksi yhdessäkään suomalaisessa yliopistossa tai korkeakoulussa ei ole tähän nähty tarvetta. Täytyy kuitenkin muistaa, että hajanaista (mutta harvalukuista) tutkimusta alalla tehdään näissäkin instituutioissa (Kuningas, haastattelu 21.2.1992). Tämä tutkimusala on kuitenkin muiden rinnalla niin marginaalinen, että hankintapyyntöihin on mahdollista vastata vain rajoitetusti. Käynti Tampereen yliopiston pääkirjastossa (eli Attilassa) osoitti, että keskeisen rajatiedon (luokka 133) osuus on todella pieni: vaivaiset 220 nimekettä. Lisäksi kirjallisuuden sisällöllinen laatu on huomattavasti 'kovempaa' (tieteellisempää) kuin yleisissä kirjastoissa. Alan lehtiäkään kirjastosta ei löydy kuin kaksi: Kristosofi ja Takoja.

Tieteelliset 'yleiskirjastot' eivät ole välttämättä kovin käyttäjäystävällisiä, sillä rajatieteen osa-alueet on ripoteltu luokituskaavoissa eri kohtiin taulukoita. Esimerkiksi UDK:ssa okkultismi on sijoitettu luokkaan 133, antroposofia 141.3, parapsykologia 159.96 ja akupunktio 615.8 (Yleinen 1983). Tämä heijastuu välttämättä myös kirjojen fyysiseen sijaintiin kirjastossa epäedullisesti. Mikäli hyllyluokitus on vielä epätarkempi kuin luettelossa käytettävä, asiat mutkistuvat entisestään. Attilan kirjastossa suuri osa rajatiedon kirjallisuudesta on hyllytetty luokkaan 13 (psykologian

erityisaloja). Jos ei tiedä mitä etsii, niin voi olla (aika)pulassa...Käytännössä tieteellisiin kirjastoihin hankittavan kirjallisuuden objektiivisuuden vaatimus rajaa valtaosan rajatieteellisestä kirjallisuudesta ulos.

3.2. Yleiset kirjastot

Vuoden 1986 kirjastolaissa (kts. esim. Kirjastosäännöstö 1990; 13, 103) sanotaan, että yleisten kirjastojen tehtävänä on pyrkiä vastaamaan kansalaisten tiedontarpeisiin hankkimalla kokoelmiinsa erityyppistä aineistoa. Dokumenttien valinnassa otetaan huomioon asiakkaiden hankintapyynnöt, kunnan väestörakenne ja aineiston laadukkuus.

Yleisten kirjastojen hankintapolitiikkaa ei rajoita tieteellisyyden vaatimus, joten rajatieteellisen kirjallisuuden kirjo on niissä suuri. Tässä suhteessa tiedon etsijä on onnellisemmassa asemassa: hän voi löytää 'tietoa' riippumatta siitä, miten 'huuhaata' se on. On kuitenkin ymmärrettävää, että yleisten kirjastojen luonteesta johtuu, että ne eivät voi hankkia kokoelmiinsa ylen määrin alan kirjoja, koska rajatieto on vain pisara valtameressä (esimerkiksi Tampereen kaupunginkirjastossa (eli Metsossa) rajatiedon ydinalueen luokassa 15 nimekkeitä on vain reilut 200). Lisäksi kyseisten kirjojen valintaan vaikuttaa varsinkin pienemmissä kirjastoissa niiden saatavuuden helppous - ei ole resursseja etsiä harvinaisuuksia. Myös yleisillä kirjastoilla on ongelmana tiedon löytymisen kannalta raja-alueen hajasijoitus: jooga löytyy luokista 11.9 ja 59.33, rajatieto (suppeasti ymmärrettynä) luokasta 15, teosofia 21.5, henkiparannus 59.4 (Yleisten 1991)...

3.3. Erikoiskirjastot

Harrod (1990, 581-582) tarkoittaa erikoiskirjastoilla joko **a**) kirjastoja tai informaatiopalveluyksikköjä joita ylläpitää jokin kehysorganisaatio tai yksityinen henkilö, taikka **b**) kirjastojen osakokoelmia. Yleisesti ottaen erikoiskirjastot eivät ole akateemisia, kaupallisia, yleisiä eikä kansalliskirjastoja, ja niiden tarkoituksena on tyydyttää tietyn käyttäjäryhmän tiedontarpeita jotka kohdistuvat kapealle aihealueelle. Christianson (1986, 772) lisää, että informaatiopalvelu on erikoiskirjastojen olemassaolon tarkoitus. Niiden kokoelmat koostuvat yhtä aihetta tai aihealuetta koskevasta kirjallisuudesta, ja tämän tiedonalueen rajat määrittelee kehysorganisaatio. Kirjastot keräävät intensiivisesti kohdealueidensa keskeistä kirjallisuutta syvyydellä joka on mahdotonta

muunlaisille kirjastoille. Erikoiskirjastot palvelevat rajoitettua ja hyvin määriteltyä asiakaskuntaa, joka useimmiten tarkoittaa kuitenkin kehysorganisaatiota.

Rajatiedon erikoiskirjastoja löytyy alan kirjakauppojen, yhdistysten ja lehtien toimitusten yhteydestä, ja niiden kokoelmien suuruus vaihtelee 100:sta 6000 kirjaan. Jo melko pienetkin kirjastot pystyvät siis kilpailemaan Suomen suurimpien tieteellisten ja yleisten kirjastojen kanssa kokoelmiensa koon puolesta. Erikoiskirjastoilla on muitakin etuja. Ensinnäkin kaikki niistä löytyvä aineisto on tavalla tai toisella rajatieteeseen liittyvää, ja dokumentit ovat fyysisesti pienellä alueella. Kokoelmat voivat olla sisällöllisesti ja ajallisesti kirjavampia kuin muuntyyppisissä kirjastoissa, ja niistä voi löytyä paljon vaikeasti saatavaa kirjallisuutta, jopa harvinaisuuksiakin. Sisällönkuvailu voi olla paljon spesifisempää ja tyhjentävämpää kuin muualla - oikeastaan sen pitääkin olla, koska on kysymys kapeasta tiedon alueesta, ja tiedon löytämisen helpottamiseksi dokumentit pitää pystyä identifioimaan tarkasti. Erikoiskirjastonhoitaja kohottaa kirjastonsa arvoa vastuualueensa asiantuntemuksella ja ammattitaidolla, jota hän käyttää aineiston valinnassa, hankinnassa, järjestämisessä, dokumentoinnissa ja tulkitsemisessä (Christianson 1986, 773).

Käytännössä ainakin meillä täällä Suomessa rajatiedon kirjastoilla on harvoin oma kirjastonhoitajansa, minkä seurauksena palvelun laatu jää meilkeinpä itsepalvelutasolle. Kehysorganisaation näkökulma vaikuttaa suuresti kokoelmien sisältöön. Niinpä meillä on vain vähän rajatieteen yleiskirjastoja - useimmat alan erikoiskirjastoista keskittyvät johonkin rajatiedon erityisalueeseen kuten astrologiaan, teosofiaan, spiritismiin tai ufologiaan. Kirjastojen kirjavuudesta saattaa olla haittaakin: kukin niistä on oma ainutlaatuinen kokonaisuutensa. Esimerkiksi sisällönkuvailu vaihtelee erikoiskirjastosta toiseen - standardeja ei ole. Lopuksi vielä suuri osa alan erikoiskirjastoista on missäpä muualla kuin pääkaupunkiseudulla, joten maantieteellinen eriarvoisuus on ongelma (Nikula 1988, 16).

4. RAJATIETEEN TIEDONTARPEET

Konkreettisia tiedontarpeita tarkastellaan kolmen varteenotettavan informaatiokanavan - kirjakauppojen, yleisten kirjastojen ja rajatiedon erikoiskirjastojen - näkökulmasta. Lähes kaikki tässä luvussa esitetyt tiedot perustuvat vuoden 1992 alkupuolella suorittamiini puhelinkyselyihin.

4.1. Kirjakaupat

Suomalaisesta Kirjakaupasta kerrottiin, että rajatiedon kirjallisuus on siellä marginaaliryhmä, jossa tapahtuu pientä kasvua. Akateeminen Kirjakauppa sen sijaan panostaa rajatieteeseen voimakkaammin, mikä näkyy suurena kysyntänä ja kasvaneena myyntinä (10-20% vuodessa).

Soitot kuuteen alan erikoiskirjakauppaan antoivat samansuuntaisia vastauksia. Seuraavassa on tiivistettynä eri kauppojen näkemyksiä ihmisten tiedontarpeista:

ERA NOVA: 'people are getting more interested in these things, and they seek helpful literature...people don't need scientific proof any longer...astrology sales grow by some 30% every year'.

HUMANOVA: 'kysyntä on lisääntynyt'.

KIRJOKANSI: 'meillä on laaja tarjonta...kiinnostus on lisääntynyt'.

T:MI MIRJAM AHO: 'kysyntä lisääntyy koko ajan, tiedontarve kasvaa'.

MKR-KIRJA: 'kysyntä on lisääntynyt...myynti on kasvanut vuodessa 30-40%'.

UNIO MYSTICA: 'myynti on kaksinkertaistunut sen jälkeen kun muutimme avarampiin tiloihin...kysyntä on kasvanut...ihmiset haluavat tietää henkisistä asioista lisääntyvissä määrin'.

4.2. Yleiset kirjastot

Tampereen ja Heinolan kaupunginkirjastojen sekä Heinolan maalaiskunnan kunnankirjaston aineiston valinnasta vastaavat kirjastonhoitajat olivat yhtä mieltä siitä, että ainakin heidän kirjastoissaan rajatiedon kysyntä on kasvanut ja kasvaa edelleen. Leena Tomperi Metsosta kertoi, että heillä valvotaan lainausmääriä ja tiedot eniten ja vähiten lainatusta kirjallisuudesta printataan vuosittain paperille. Vuonna 1990 rajatieteen (jolla hän ymmärsi Luokitusoppaan luokan 15) kirjat olivat muuhun tietokirjallisuuteen verrattuna sieltä suosituimmasta päästä, hän vakuutti. Edellytyksenä listalle pääsemiselle oli vähintään 10 lainaa/kirja (huom. ei nimeke) vuoden aikana. Tämän kriteerin täytti 29 rajatiedon nimekettä (Eniten 1990, 3-5; kts. liite 6), mikä oli suurinpiirtein neljännes kaikista kyseisen luokan suomenkielisistä nimekkeistä. Kannattaa kuitenkin pitää mielessä, että luokka 15 on vain rajatieteen ydinaluetta. Silti tiedoilla on vähintäänkin suuntaa-antava merkitys. Lainaseurantatulosten (Eniten 1990, 3-5) mukaan luokka 15 (parapsykologia) sai 14, 15.9 (okkultismi) 9, 15.8 (spiritismi) 4 ja 15.7 (ufot)

2 mainintaa. Omasta kokemuksestani voin kertoa, että Metsossa luokan 15 teoksista on paikalla keskimäärin parikymmentä, mikä on todellakin murto-osa koko lukumäärästä.

4.3. Alan erikoiskirjastot

Suomessa on rajatiedon erikoiskirjastoja kymmeniä - lähes jokaisella yhdistyksellä on ainakin jonkinlainen kirjasto (Kuningas, haastattelu 21.2. 1992). Valtaosa näistä on kuitenkin hyvin pieniä ja kapea-alaisia. Vähintään 1000 niteen kirjastoja on todella vähän - itse en löytänyt kuin kolme: Donnerska institutet/ Steinerbiblioteket (Turku), Lainakirjasto Blavatsky-looshi ry (Helsinki) ja Ultra-kirjasto (Kylämä). Näistä kahteen jälkimmäiseen olen ottanut yhteyttä. Sivuhuomautuksena mainittakoon, että kyseisiä kirjastoja on todella vaikea löytää jos ei tiedä mistä etsii. Blavatsky-looshia ei löydy edes puhelinluettelosta, ja Ultra-lehti on pitänyt kirjastonsa piilossa - siitä ei ole kerrottu lukijoillekaan.

Lainakirjasto Blavatsky-looshi sijaitsee Elonpyörä ry:n yhteydessä. Se harjoittaa sekä kirjojen lainausta että myyntiä, ja sen tarjonta painottuu filosofian, joogan ja okkultismin alueelle. Yhdistyksen edustaja kertoi, että kokoelma sisältää 5000-6000 lainattavaa ja 500-600 myytävää nimekettä. Lainaus ja myynti ovat molemmat kasvaneet tasaisesti. Sama ilmiö on huomattu Ultra-kirjastossa (Kuningas, haastattelu 21.2. 1992). Mutta siitä enemmän seuraavassa luvussa.

5. ULTRA-LEHDEN KIRJASTO

5.1. Organisaatio ja historiaa

Lehden toimitus sijaitsee metsän siimeksessä Kylämällä, n. 15km päässä Kuhmoisista. Ultra on oman ilmoituksensa mukaan 'kerran kuukaudessa ilmestyvä aikakauslehti, joka kertoo inhimillisen tiedon rajoilla olevista asioista'. Sen virallinen levikki oli vuonna 1991 5041 kpl, ja sen suhteen on ollut pientä kasvua. Lehden päätoimittaja on Tapani Kuningas ja toimitussihteeri Arja Kuningas, joiden lisäksi toimitukseen kuuluu kolme vakituista työntekijää sekä parikymmentä avustajaa eri puolilla maailmaa. Kuningas (haastattelu 21.2. 1992) sanoi, että Ultran tarkoituksena on paitsi levittää informaatiota rajatiedosta myös toimia keskustelufoorumina ja alan harrastajia yhdistävänä tekijänä. Lehden yhteydessä on myös kirjamyyntiä: myytävänä on muutamia nimekkeitä kerrallaan, ja vuosittain

joitakin kymmeniä. Olennaisena osana toimitusta on tietysti sen oma kirjasto. Sen asemaa ei ole virallisesti määritelty, mutta kirjaston tarkoituksena on olla etupäässä käsikirjastona auttamassa toimitustyötä. Toisaalta se on vähitellen muotoutunut informaatiolähteeksi myös ulkopuolisille. Kirjastolla ei ole omaa henkilökuntaansa, vaan sitä hoitaa se, jolla kulloinkin on aikaa. Yhdelläkään työntekijöistä ei ole kirjastoalan koulutusta. Vaikka kyseinen kirjasto on rajatieteen yleiskirjastona Suomen laajin, se on kaukana täydellisestä. Tavoitteena onkin saada siitä kehitetyksi mahdollisimman täydellinen rajatiedon erikoiskirjasto, jossa olisi ainakin kaikki suomenkielinen kirjallisuus. Mitään systemaattista kehitysohjelmaa ei kuitenkaan ole.

Vuoden 1972 alussa syntyi lehti nimeltä Ufoaika, jonka takana oli kaksi kaupallista kustantajaa. Kuningas oli päätoimittajana alusta alkaen. Lehden nimi muutettiin 1974 lopulla Ultraksi, ja pari vuotta myöhemmin kustantajatkin saivat kyytiä, kun niiden tilalle perustettiin oma ei-kaupallinen yhtiö Kustannus Oy Rajatieto. Samalla huomattiin, että toimitus tarvitsee myös oman kirjaston ja kirjoja rajatiedon alueelta. Alkuvaiheessa pyydettiin kirjallisuutta lahjoituksina Ultran lukijoilta, jotta päästäisiin edes alkuun - rahaa oli nimittäin niukasti. Saman vuosikymmenen lopulla pääsi käyntiin kirjamyyntikin. Nykyinen lehti ja kirjasto ovat vähittäisen kehityksen tulosta. Koko prosessi alkoi Kuninkaan rajatieteen harrastuksesta, harrastuksenomaiseksi hän kokee toiminnan vieläkin. Tiedon levittämisestä on tullut hänen elämäntehtävänsä.

5.2. Kokoelma ja kokoelmatyö

Ultra-kirjasto on pääosin yhdessä huoneessa, jonka mitat ovat n. 5x5m; luokittelematon kirjallisuus ja osa aikakauslehdistä ovat varastossa. Tärkeimmät aineistomuodot ovat kirjat, lehdet, lehtileikkeet sekä äänikasetit, ja sisällöllisesti kokoelma kattaa rajatiedon laidasta laitaan. Kuningas kertoi, että kirjastossa on kirjoja vähän alle 5000 kappaletta, joista n. 4000 on luokiteltu (suurin osa luokittelemattomista on sci-fejä). Vieraskielisten osuus on vain viidennes eli tuhatkunta teosta. Joukossa on jonkin verran harvinaisuuksiakin, kuten yliopistoissa tehtyjä rajatieteellisiä tutkielmia. Kokoelma sisältää ainakin 100 eri lehden vuosikertoja - jopa Suomen vanhin alan lehti *Omatunto* (joka aloitti ilmestymisensä jo vuonna 1905) löytyy jostakin. Nykyään lehtiä tilataan kymmeniä, ja ainakin 20 eri kielellä. Lehdet on järjestetty paljon huonommin kuin kirjat, jotka ovat sentään luokka- ja aakkosjärjestyksessä.

Pienenä vähemmistönä ovat kasetit, joille on nauhoitettu esitelmiä, radio-ohjelmia ja haastatteluja. Lisäksi kirjastossa on laatikollinen lehtileikkeitä. Niitä ei mitenkään järjestelmällisesti kerätä, vaan niiden kokoaminen on melko satunnaista.

Pääasiassa Kuningas itse, mutta toisinaan myös muu henkilökunta valitsee hankittavan kirjallisuuden, eikä heillä tässä ole mitään virallisia valintaperiaatteita. Periaatteessa kirjastoon kelpaa kaikki mikä liittyy rajatietoon - kielelläkään ei ole niin väliä. Käytännössä painotetaan osa-alueita jotka ovat suurimman mielenkiinnon kohteena alalla. Kaunokirjallisuus on jätetty nykyään vähemmälle. Myös kirjan hinta vaikuttaa: jos hinta/laatusuhde ei ole tarpeeksi hyvä, se jätetään ostamatta. Valinnan apuvälineinä käytetään lähinnä alan julkaisuja (peräti Ultran mainoksia!), kustantajien mainoslehtiä ja Kirjavälityksen Välitysuutisia, jossa varsinkin pienkustantajat ilmoittelevat omista kirjoistaan.

Kirjallisuuden hankintaan käytetään vuosittain muutama tuhat markkaa, ja joka vuosi kokoelmia kartutetaan 200-500 teoksella. Uusia teoksia ostetaan loppujen lopuksi vähän, sillä suuri osa niistä saadaan suoraan kustantajilta arvostelukappaleina (siis ilmaiseksi). Joskus käytetään Kirjavälitystä, paikallisen (so. Kuhmoisten) kirjakaupan alennusmyyntejä ja alan erikoiskirjakauppoja. Vanhempaa kirjallisuutta ostetaan antikvariaateista ja huutokaupoista, saadaanpa niitä toisinaan lahjoituksinakin.

5.3. Sisällönkuvailu

Sisällönkuvailussa käytetään vain luokitusta. Kirjastossa käytetään omaa luokituskaavaa, joka pohjautuu suurelta osin Luokitusoppaan kymmenluokitukseen. Kuningas on itse kehittänyt tämän oman sovellutuksen. Se muistuttaa melko paljon esikuvaansa, mutta varsinkin parapsykologian kohdalla luokituksen syvyyttä on selvästi lisätty (kts. liite 7). Kirjoja luokittelevat koko henkilökunta, mutta hankalimmat tapaukset lankeavat Kuninkaalle.

Kirjaukset tehtiin ennen pahvikorteille, mutta nykyään rinnalla on myös elektroninen luettelo mikrotietokoneella. Tämän luettelon alkuperäinen versio liittyi erääseen tietojenkäsittelyopin opinnäytteeseen. Ainakaan korttiluettelossa hakuelementteinä ei ole muita kuin kirjan tekijä.

5.4. Kirjaston käyttö ja palvelut

Kuningas ei sulje ketään kirjaston ovien ulkopuolelle, vaan sitä saa käyttää kuka tahansa asiasta kiinnostunut. Eniten kirjastoa käyttää henkilökunta itse, mutta ulkopuolisia asiakkaita tulee joka puolelta Suomea, joskus jopa ulkomailta. Suurin osa asiakkaista tulee 100 km:n säteeltä, varsinkin Tampereelta. Ahkerimpia kirjaston käyttäjiä ovat paikkakuntalaiset, lähikaupunkien opiskelijat ja rajatiedon harrastajat.

Aineistoa on oikeus lainata kenellä tahansa, ja periaatteessa kaikkea materiaalia annetaan lainaksi paitsi tietosanakirjoja. Lainausta toimii itsepalveluperiaatteella, eikä eräpäivää teoriassa ole. Lainaaminen on ilmaista, mutta erityisen arvokasta tai suosittua aineistoa annetaan vain kuukausivuokralle. Kirjaston aineistoa annetaan lainaksi postitsekin, mutta tällöin on asiakkaan maksettava postimaksut. Useimmat heistä kyllä hakevat ja palauttavat kirjat ym. itse. Vaikka lainojen kontrollointi on melko väljää, kokoelman hävikki on varsin pientä. Tosin kirjat saattavat olla joskus lainassa vuosikausiakin. Eräs kirja lainattiin vuonna 1978, ja se saatiin takaisin monen mutkan kautta vasta syksyllä 1991, päätoimittaja muistelee naurahtaen.

Työn lomassa henkilökunta - varsinkin Kuningas - hoitaa myös informaatiopalvelutehtäviä. Heiltä kysytään kaikkea mahdollista taivaan ja maan väliltä, mutta tyypillinen kysymys kuuluu: 'Mistä tätä kirjallisuutta saa?'

5.5. Kirjasto ja muu maailma

Kuningas arvioi, että kiinnostus ja tiedontarpeet rajatiedettä kohtaan ovat selvästi lisääntyneet. Tämä ilmiö heijastuu alan kirjallisuuden ja lehdistön tarjonnan kasvussa. Lisäksi julkisissa tiedotusvälineissä kuten televisiossa, radiossa (erityisesti paikallisradioissa) ja lehdissä asioita käsitellään enemmän kuin aikaisemmin. Paradoksaalista vain on, että Ultra-kirjastolla ei ole resursseja vastata kasvavaan kysyntään. Tästä syystä kirjasto ei ole suuremmin pitänyt ääntä olemassaolostaan. Suomen suurimmasta rajatiedon yleiskirjastosta on vaiettu melko totaalisesti: aktiivista tai organisoitua yhteistyötä ei ole minkään tahon - ei tiedotusvälineiden, muiden kirjastojen tai alan yhdistysten - kanssa. Tiedotusvälineet ovat kyllä jossain määrin kiinnostuneita - kyselyjä tulee niiltä ehkä joka viikko. Monet radio- ja tv-ohjelmat saavat alkuinformaatiota Ultran toimitukselta.

Keskeisinä ongelmina Kunigas näki ajan puutteen ja resurssipulan. Hän totesi, että Ultra-kirjastolla olisi käyttöä paljon enemmänkin jos sitä tuotaisiin vain esille. Mutta tällöin tarvittaisiin kirjastonhoitajaa vastaamaan tietopalvelusta. Ehkä viiden vuoden kuluttua tällä pienellä yrityksellä on mahdollisuus palkata oma kirjastonhoitaja - edellytyksinä tähän työhön ovat kiinnostus rajatietoa kohtaan ja alan tuntemus.

5.6. Arviointia

Kokonaiskuvan perusteella arvioisin, että Ultra-kirjastolla on potentiaalia kehittyä rajatieteen keskuskirjastoksi Suomessa. Kokoelman järjestäminen varsinkin sisällönkuvailu kaipaavat vielä runsaasti kehittelyä jos kirjastosta halutaan tehdä 'salonkikelpoinen'. Tämän työn osaa parhaiten tietysti kirjasto- ja informaatiopalvelualan ammattilainen. Jos nämä kolme asiaa olisivat kunnossa, puuttuisi enää pr-työ. Ilman sitä kirjasto hienoine palveluineen olisi turha sijoitus, sillä jos potentiaaliset asiakkaat eivät tiedä edes informaatiokeskuksen olemassaolosta, he eivät voi tietenkään käyttääkään sitä (Sirkin 1991, 3). Kaikessa on kysymys vain rahasta. Kuningas ei tavoittele toiminnallaan taloudellista voittoa, joten lehden mainostuloista eikä kirjamyynnistä ole odotettavissa piristysruisketta kirjastolle. Olisiko jonkinlaisen säätiön perustaminen sitten ratkaisu ongelmaan ?

6. LOPUKSI

Paljon on tähän mennessä sanottu, mutta nyt on johtopäätösten aika. Kysymyshän kuului: 'Tarvitaanko rajatiedon erikoiskirjastoja ?' Ja vastaus on tämän tutkimuksen valossa: 'Kyllä'. Tätä väitettä tukee ensinnäkin se, rajatieteeseen kohdistuu todellisia tiedontarpeita. Toiseksi on tullut todistetuksi, että rajatiedon erityisluonteesta johtuen nimenomaan erikoiskirjastoilla on periaatteessa selviä etuja tieteellisiin ja yleisiin kirjastoihin nähden. Tämä pitää paikkansa tällä hetkellä kuitenkin vain teoriassa, sillä käytännössä rajatieteellisistä kirjastoista löytyy paljon parantamisen varaa. Mutta tämän haasteen pitäisi juuri kannustaa yrittämään kovemmin. Kolmanneksi alan erikoiskirjastoja tarvitaan turvaamaan taloudellista tasa-arvoisuutta. Koska rajatiedon kirjastot eivät (kuten kirjastot yleensäkin) tavallisesti peri maksua esim. lainaamisesta, ne voivat lyödä laudalta monipuolisimmatkin (alan) kirjakaupat. Maantieteellisestä eriarvoisuudesta tuskin päästään eroon pitkään aikaan (toisaalta - onhan Ultra-kirjastokin täysin korvessa, kaukana

kaupungeista). Rajatieteelliset erikoiskirjastot ovat tarpeellisia senkin vuoksi, että alan tutkimuksen tulevaisuus olisi turvattu. Mitkään muut instituutiot eivät keskity rajatietoon ei-kaupallisessa mielessä.

Monia kysymyksiä jäi vielä asian tiimoilta auki. Mikä on rajatieteellisen kirjallisuuden asema erityyppisissä kirjastoissa verrattuna muiden vähemmistöryhmien kirjallisuuteen? Missä määrin tieteellistä tutkimusta tekevät tutkijat käyttävät rajatiedon erikoiskirjastojen palveluita hyväkseen? Minkälaisia konkreettisia tiedontarpeita aiheesta kiinnostuneilla on? Voisiko Ultra-kirjaston atk-luettelosta kehittää julkisen tietokannan? Kysymyksiä voisi jatkaa loputtomiin, mutta tämän pienimuotoisen tutkimuksen puitteissa niihin ei ole mahdollista vastata. Se tehtävä jätettäkään muille.

LÄHTEET

Painetut lähteet:

- Castrén, Rita** 1986. *Rajatiedon etsijän vaikeuksia, jyviä ja akanoita*. Ultra 6; 6-9, 28-29.
- Christianson, Elin B.** 1986. *Special Libraries*. Teoksessa ALA World Encyclopedia of Library and Information Services. (2nd ed.) Chicago: American Library Association, 772-782.
- Eskola, Timo** 1989. *Missä New Age piileksii ?* Perusta 1, 24-28.
- Harrod, Leonard Montague** 1990. *Harrod's Librarians' Glossary and Reference Book*. (7th ed.) Aldershot: Gower.
- Heiskanen, Raimo** 1977. *Mitä ovat raja-alueet ?* Ultra 2, 4-5.
- Kirjastosäännöstö** 1990. Helsinki: Kirjastopalvelu 1990.
- Krohn, Sven** 1979. *Okkultismi*. Teoksessa Otavan suuri ensyklopedia: 6. Hki: Otava, 4836-4837.
- Kuningas, Tapani** 1981. *Mitä on rajatieto ?* Ultra 2, 3.
- Luokitusopas**. (2. korj. p.) Helsinki: Kirjastopalvelu 1988.
- Myllylä, Riitta** 1990. *Kirjakauppa Era Nova: uusi aika - uudet aatteet*. Kirjastolehti 4, 162-163.
- Nikula, Raimo A.** 1988. *Onko tietoa ?* Ultra 12, 16-17.
- Paholaisen asianajaja: opaskirja skeptikolle**. Hki: Ursa 1989.
- Reinikainen, Pekka** 1989. *Noituuden paluu lääketieteeseen*. Helsinki: Kuva ja sana.
- Sirkin, Arlene Farber** 1991. *Marketing Planning for Maximum Effectiveness*. *Special Libraries* 82(1), 1-6.
- Suomela, Pentti** 1978. *Lukijain vähemmistöt*. Kaltio 2, 44-45.
- Tampereen yliopiston kirjaston luokitus**. Tampereen yliopiston kirjaston julkaisuja. Sarja E2. Tampere 1991.
- Walton, Clyde C.** 1986. *Academic Libraries*. Teoksessa ALA World Encyclopedia of Library and Information Services. (2nd ed.) Chicago: American Library Association, 4-26.

Yleinen kymmenluokittelu UDK: suomalainen lyhennetty laitos.

(3. uud. painos.) Helsinki: Tietopalveluseura 1983.

Yleisten kirjastojen luokitusjärjestelmä. Helsinki: Kirjastopalvelu
1991.

Painamattomat lähteet:

Eniten lainatut: tietokirj./suomenkielinen: ajalta 01.01.90-

31.12.90. Tampere: Tampereen kaupunginkirjasto 22.3.

1991.

Kari, Jarkko 1992. Rajatiedon kirjallisuus ja kustannustoiminta

Suomessa. Aineiston tuotannon ja valinnan

seminaariesitelmä. Tampere: Tampereen yliopisto.

Haastattelut:

Kuningas, Tapani, Ultra-lehden päätoimittaja, 21.2. 1992.

LIITTEET

LIITE 1: Tampereen yliopiston kirjaston luokka 133. (Lähde: Tampereen 1991, 20-21)

133	Selittämättömät ilmiöt
133	Ihmeparannus
133	Kaukoparantaminen
133	Parapsykologia
133	Selvänäkö
133	Telekinesia
133	Telepatia
133	Yliaistilliset kokemukset
133.1	Aaveet
133.1	Hallusinaatiot
133.1	Harha-aistimukset
133.1	Henkimaaailma
133.1	Kummitukset
133.1	Spiritismi
133.1	Transsi
133.1	Yliluonnolliset olennot
133.2	Astrologia
133.2	Ennustaminen
133.2	Horoskoopit
133.2	Kabbala
133.2	Kiromantia
133.2	Korteista ennustaminen
133.2	Kädestä ennustaminen
133.2	Magia
133.2	Noituus
133.2	Salatieteet
133.2	Taikausko
133.3	Humanoidit
133.3	Ufot
133.3	Vieraat sivilisaatiot

LIITE 2: UDK:n luokat 133 ja 159.96. (Lähde: Yleinen 1983)

13	HENGEN FILOSOFIA
130 .2	Kulttuurifilosofia. Kulttuurijärjestelmät
.3	Henkisen elämän metafysiikka
133	Okkulttiset tieteet. Salatieteet
	<i>Ks. myös 141.33 ja 398.4</i>
.1	Okkulttisten tieteiden käsite ja luonne. Kosmiset prinsiipit ja hierarkiat
.2	Yliaistillinen kokemus
.3	Okkulttinen havainnoiminen. Ennustaminen <i>Ks. myös 159.961</i>
.4	Okkulttinen toiminta. Magia. <i>Ks. myös 159.961</i>
.5	Okkulttiset tieteet ahtaammassa merkityksessä <i>esim. 133.53 Okkulttinen fysiikka</i>
.52	Astrologia
.6	Kiromantia. Kädestälukutaito. Kirologia <i>Ks. myös 159.925.7</i>
.9	Spiritismi
159 .96	Erityiset sielulliset tilat ja toiminnot
.961	Parapsykologia. Hallusinaatiot. Telepatia <i>Ks. myös 133</i>
.2	Hallusinaatiot. Illuusiot. Harhakuvitelmat
.3	Ennustaminen. Oraakkeli
.4	Noituus. Taikominen. Magia. Demonologia
.6	Telepatia. Selvänäkökyky
.7	Spiritismi. Transsi
.8	Huijaus ja petos parapsykologian alalla
.962	Hypnotismi. Suggestio
.963	Uni. Valvetila. Unet
.2	Uni. Valvetila
.3	Unet. Unien selitys
.5	Unissakäveleminen. Somnambulismi
.6	Unissapuhuminen
.964	Syvyyspsykologia
.2	Psykoanalyysi

LIITE 3: Tampereen kaupunginkirjaston valintaperiaatteet.

TAMPEREEN KAUPUNGINKIRJASTO -
PIRKANMAAN MAAKUNTAKIRJASTO
OHJEET 23.07.87

KIRJASTOAINEISTON
HANKINTA JA LUETTELOINTI
KIRJASTOAINEISTON VALIN-
TAPERIAATTEET
D 1

1. KIRJASTOAINEISTON VALINTAPERIAATTEET

Kirjasto pyrkii kirjojen, sanoma- ja aikakauslehtien, äänitteiden ja kuvatallenteiden avulla tyydyttämään kulttuurin eri aloihin, tiedonvälitykseen, opiskeluun ja vapaa-ajan viettoon liittyviä tarpeita. Maakuntakirjastona se kokoaa Pirkanmaahan liittyvää kirjastoaineistoa.

Kirjastoaineiston valinnassa kirjasto pyrkii mahdollisuuksien mukaan tasapuolisuuteen ja laaja-alaisuuteen ottamalla huomioon erilaiset näkökannat ja mielipiteet. Kirjasto asettaa etusijalle aineiston, jota se pitää yleisten kirjastojen toimintaperiaatteet huomioon ottaen laadukkaana.

Kirjastoon hankitun aineiston tulisi tyydyttää yhä kasvavien tiedontarpeitten asettamat vaatimukset. Aineistoa hankitaan väestörakenteen mukaisesti eri ammatti-, ja elinkeinoryhmien sekä eri väestöryhmien (lapset, vanhukset, näkövammaiset ym.) erityistarpeisiin. Samoin otetaan huomioon eri alojen harrastajien ja opiskelijoiden tarpeet. Kurssikirjoja hankittaessa asetetaan etusijalle kirjat, joilla on yleisempää mielenkiintoa.

Kysyntä sekä asiakkaiden esittämät toivomukset otetaan valintoja tehtäessä mahdollisuuksien mukaan huomioon.

Ruotsin- ja vieraskielistä kirjallisuutta hankitaan lähinnä pääkirjastoon ja suurimpiin sivukirjastoihin. Muissa toimipisteissä ruotsin- ja vieraskielisen kirjallisuuden tarve tyydytetään suurimmaksi osaksi siirtokokoelmien avulla.

Pääkirjastoon pyritään hankkimaan edelleen laaja-alaisesti ja monipuolisesti musiikkiaineistoa. Sivukirjastojen ja kirjastoautojen musiikkiaineiston hankinnassa painotetaan lasten ja nuorten palvelua.

Kirjastolautakunta hyväksynyt kirjastoaineiston valintaperiaatteet 06.03.1985

LIITE 4: Luokitusoppaan luokka 15. (Lähde: Luokitusopas 1988,
18)

- 15 PARAPSYKOLOGIA. SELITTÄMÄTTÖMÄT ILMIÖT
 Aisteista riippumaton havaitseminen. Selvänäkö.
 Telekinesia. Telepatia. Kaukoparantaminen. Ihmepa-
 rannukset.
- 15.7 Ufot
 Tähän teokset ilmakehän tunnistamattomista ilmi-
 öistä ja avaruudesta tulleista olennoista. Huma-
 noidit.
- 15.8 Spiritismi
 Henkimaailma. Aaveet. Kummitukset.
- 15.9 Okkultismi
 Ennustaminen. Kiromantia. Magia. Kabbala. Horos-
 koopit. Korteista ennustaminen. (Astrologia:
 52.09).

15 RAJATIETO

Tähän ja alaluokkiin teokset, jotka koskevat tieteelle selittämättömiä ylikuonnollisia ilmiöitä ja tapahtumia

Metafyysinen filosofia 11+

Uskontotiede 20+

Uskonnonfilosofia 21+

15.1 Parapsykologia

Tähän paranormaalit psyykkiset ja psykofyysiset ilmiöt, joille ei ole tieteellisesti hyväksyttävää selitystä

Ilman aisteja tapahtuva havaitseminen (ESP)

Selvänäkö eli clairvoyance

Selväkuuloisuus eli clairaudience

Ajatuksensiirto eli telepatia

Parakinesia. Telekinesia

Parapsykologiset kokemukset kuolemasta

Parapsykologisten ilmiöiden tieteellinen tutkimus

Havaintopsykologia 14.11

Alitajunta ja syvyyspsykologia 14.45+

Unen psykologinen tutkimus 14.451

Hypnoosi 14.459

Okkultismi, spiritismi ja henkimaailma 15.9+

15.7 Ufot

Ilmakehän tunnistamattomat ilmiöt ja niiden tutkimus

Lentävät lautaset. Vieraat avaruudesta. Humanoidit

Tähän myös maapallon ulkopuolisten kulttuurien ja olen-
tojen vaikutukset muinais- tai maailmanhistoriaan ja
maailmantapahtumiin

Avaruustutkimus ja avaruuslennot 52.4

Avaruusaluukset ja avaruusteknologia 62.56

15.9 Okkultismi. Spiritismi. Henkimaailma

Tähän okkultiset eli salatieteet sekä henkimaailman
ilmiöt ja niiden tieteellinen tutkimus
Spiritismi. Meediat. Aura. Kirliankuvaus
Yhteydenpito vainajien henkien kanssa
Henkien manaaminen. Ennaltanäkö
Kuolemanjälkeinen elämä ja sielunvaellus okkultismin ja
spiritismin kannalta
Aaveet. Kummittelu. Poltergeist
Taikausko. Taikuus. Noituus. Magia. Voodoo
Henki-, ihme- ja kaukoparannus okkultismin kannalta
Alkemia. Maasäteily. Taikavarvut. Bioenergia
Ennustaminen yleensä. Numerologia
Korteista ennustaminen. Tarokki
Kädestä ennustaminen eli kiromantia
Kabbala. I ching

Metafyysinen filosofia 11+

Alitajunta ja syvyyspsykologia 14.45+

Parapsykologia 15.1

Uskontotiede 20+

Uskonnonfilosofia, teosofia ja antroposofia 21+

Ihmeparannus kristilliseltä kannalta 23.1

Ei-kristilliset uskonnot 29+

15.91 Astrologia

Tähtimerkit. Tähdistä ennustaminen
Horoskoopit

Tähtitiede eli astronomia 52+

15.92 Unikirjat

Ennusunet
Unien tulkinta okkultismin kannalta

Uni psykologisena ilmiönä 14.451

Uni ja unettomuus terveydenhoidon kannalta 59.33

Unianalyysi psykoanalyttisessä terapiassa 59.5622

LIITE 6: Suosituimpia Luokitusoppaan luokan 15 kirjoja

Tampereen kaupunginkirjastossa vuonna 1990. (Lähde:
Eniten 1991, 3-5)

LUOKKA/PÄÄSANA	KIRJAN NIMI	NIMEKE/BIBL.T	MAT	VUOSI	KIELI	KPL	LLKM	/NIDE	TOTAL
15. ALLAN, JOHN	ARVOITUSTEN EDESSÄ	9516005365 951-600-536-5	1	1981	FIN	3	30	10,00	158
15.9 ANDERSON, MARY	KÄDESTÄ KATSOMINEN / ANDERSON	9519413316 951-9413-31-6	1	1987	FIN	10	108	10,80	175
15.9 ARTEMIDOROS:	SUURI UNIKIRJA - 3.-4.P.	9510134384 951-0-13438-4	1	1986	FIN	7	75	10,71	303
15. BENNETT, J.G.	AINEEN, ELÄMÄN JA KOSMOKSEN ENERGIAT	>>21614237	1	1979	FIN	2	20	10,00	99
15. DETHLEFSEN, THORWALD	KOHTALO ON HAASTE	9512324156 951-23-2415-6	1	1987	FIN	8	82	10,25	239
15.7 DÄNIKEN, ERICH VON	TAKAISIN TÄHTIIN	9512605961 951-26-0596-1	1	1970	FIN	1	11	11,00	23
15.8 EDWARDS, HARRY	HENKIPARANTAMISEN ELI HEALIN- GIN OPAS	>>21416850	1	1977	FIN	1	11	11,00	61
15.1 FAHLER, JARL	HYPNOOSIN TEKNIikka - 1.-3.P.	9513000427 951-30-0042-7	1	1968	FIN	1	10	10,00	48
15.9 FITZHERBERT, ANDREW	TULKITSE KOHTALOSI KÄDESTÄSI	9512325756 951-23-2575-6	1	1989	FIN	10	103	10,30	167
15.9 GOODMAN, MORRIS C.	TÄHDET JA SEKSI	9513545849 951-35-4584-9	1	1989	FIN	8	95	11,88	148
15. GRÖNWALL, KJELL	SILMÄSI PALJASTAVAT SAIRAUTESI	9519538704 951-95387-0-4	1	1976	FIN	2	20	10,00	128
15.8 HENKIOPAS	HENKIOPAS PUHUU	>>20314361	1	1974	FIN	1	10	10,00	69
15.9 HUIMA, LEENA	VESIMIEHEN LAPSET : MITÄ VIDEO SUKUPOLVEN...	9516553451 951-655-345-1	1	1985	FIN	2	20	10,00	92
15.9 JOVALISTE, JEAN	NOSTRADAMUS : AIKAMME PROFEETT A / JOVALISTE	9519272666 951-9272-66-6	1	1981	FIN	4	43	10,75	264
15. KAITAHARJU, TAPIO	EDESSÄMME RATKAISUJEN AJAT	9512628627 951-26-2862-7	1	1986	FIN	3	34	11,33	145
15. KORPELA, RAIMO	VESIMIEHEN AIKAAN / KORPELA	9519429247 951-9429-24-7	1	1986	FIN	1	13	13,00	50
15. MUSTONEN, ESKO	AAVISTUKSIA SODASSA 1939-1944	9510148156 951-0-14815-6	1	1988	FIN	4	41	10,25	79
15.9 PARKER, JULIA	UNEN VIESTIT	9513537242 951-35-3724-2	1	1986	FIN	3	30	10,00	30
15. PILKINGTON, J.MAYA	LÖYDÄ SALAINEN MINÄSI	9513070417 951-30-7041-7	1	1989	FIN	2	26	13,00	35
15. PORSNEV, BORIS	LUMIMIEHEN ARVOITUS / PORSNEV	9516156614 951-615-661-4	1	1989	FIN	4	43	10,75	43
15. REINIKAINEN, PEKKA	NOITUUDEN PALUU LÄÄKETIETEES EEN	9519204245 951-9204-24-5	1	1989	FIN	3	32	10,67	32
15.8 REPONEN, OSKAR	ISÄ, MINÄ ELÄN	9513042162 951-30-4216-2	1	1977	FIN	1	12	12,00	52
15. ROGO, D. SCOTT	KUOLEMASTAKO UUSI ELÄMÄ?	9511096338 951-1-09633-8	1	1988	FIN	6	64	10,67	146
15. SHERWOOD, JANE	KUOLEMANJÄLKEINEN PÄIVÄKIRJA	9510119253 951-0-11925-3	1	1983	FIN	3	31	10,33	212
15.7 SJÖGREN, REIJO	MIES TOISESTA MAAILMASTA	>>20266014	1	1972	FIN	1	11	11,00	79
15.8 STEINER, RUDOLF	LUONNONKUNTIEN JA TAIVAANKAPPA LEIDEN HENKISET...	9519443274 951-9447-27-4	1	1987	FIN	3	35	11,67	117
15.9 STRONG, POLLY	UNIEN MAAILMA / STRONG	9512034751 951-20-3475-1	1	1989	FIN	5	51	10,20	51
15. WAMBACH, HELEN	KOKEMUKSIA EDELLISESTÄ ELÄMÄS- TÄ	9512018470 951-20-1847-0	1	1980	FIN	2	24	12,00	133
15.9 YOUNG, LAILAN	KASVOJEN SALAISUUDET	9510120790 951-0-12079-0	1	1984	FIN	10	112	11,20	573
15 *	NIMEKKEITÄ 29				NITEITÄ	111	1197	10,78	3751

LIITE 7: Ultra-kirjaston luokitus

- 01. Kirja-ala, aakkoselliset hakuteokset.
- 03. Kirja-ala, yleiset tietokirjat.
- 04. Kirja-ala, esseet, kootut teokset, juhla- ja muistikirjat.
- 06.1 Vapaamuurarit.
- 10. Filosofia, psykologia, yleisteokset.
- 11. Filosofia, yleis- ja kootut teokset.
- 12. Logiikka, yleisteokset.
- 13. Metafysiikka, olemassaolo, tarkoitus, kosmologia.
- 14. Psykologia, yleisteokset.
- 14.45 Syvyyopsykologia, unet, psykoanalyysi.
- 14.49 Hypnoosi, suggestio.
- 14.8 Sovellettu psykologia, grafologia.
- 15. Parapsykologia, yleisteokset.
- 15.03 Parapsykologia, aakkoselliset hakuteokset, sanakirjat.
- 15.05 Parapsykologia, aikakaus- ja sarjajulkaisut.
- 15.06 Parapsykologia, yhdistykset, kokoukset, vuosikirjat.
- 15.09 Parapsykologia, henkilöhistoria, elämäkerrat.
- 15.1 Parapsykologia, teoreettinen ja kuvaileva.
- 15.2 Parapsykologia, Kristillis-spiritualistinen.
- 15.3 Parapsykologia, jälleensyntyminen, kuoleman jälkeinen elämä.
- 15.4 Parapsykologia, ulkomaat.
- 15.5 Parapsykologia, parannustoiminta.
- 15.6 Parapsykologia, tuntemattomat olennot/alueet.
- 15.7 Ufologia, kirjat, luettelot, bibliografiat.
- 15.72 Ufologia, uskonnolliset.
- 15.73 Ufologia, yhteisöt, vuosikirjat.
- 15.74 Ufologia, havainnot.
- 15.75 Ufologia, tutkimus.
- 15.76 Ufologia, humanoidit.
- 15.77 Ufologia, kontaktikertomukset.
- 15.78 Ufologia, kaunokirjalliset ufotarinat.
- 15.79 Ufologia, historiallinen.
- 15.9 Okkultismi, ennustaminen, magia.
- 16. Tietoteoria, tiedeoppi.
- 17.01 Itämainen estetiikka, neuroosit.
- 17.3 Elämänfilosofia, itsekasvatus, elämäkatsomus, elämäntaito.
- 17.6 Kulttuurifilosofia.
- 19. Filosofian historia.
- 20. Uskonto, yleisteokset.
- 20.1 Uskonto, Yhteiskunnallinen.
- 21. Uskonto, uskonnonfilosofia, ateismi.
- 21.5 Teosofia.
- 21.51 Teosofia, Krisnamurti.
- 21.6 Ruusuristiläisyys.
- 21.61 Pekka Ervast.
- 21.7 Kristosofia.
- 21.8 Antroposofia l. steineriläisyys.
- 22. Uskonto, raamattu, raamatuntutkimus.
- 22.071 Uskonto, raamatun maantiede, arkeologia.
- 22.1 Uskonto, vanha testamentti.
- 22.2 Uskonto, uusi testamentti.
- 22.3 Uskonto, raamatulliset henkilöt.
- 23. Uskonto, kristillinen etiikka, ennustukset.
- 23.7 Uskonto, tunnustuskirjat.
- 23.8 Uskonto, kristillinen kasvatus.
- 24. Uskonto, hartauskirjallisuus.
- 25.4 Uskonto, kliininen teologia, ihmeparannus, kuolema, sielunhoito.
- 26. Uskonto, lähetystyö.
- 27.2 Uskonto, suomen kirkkohistoria.
- 28. Uskonto, kristilliset kirkot, yleisteokset.
- 28.7 Uskonto, adventismi, vapaakirkot.

- 28.8 Uskonto, mormonit, jehovalaisuus.
- 29. Uskonto, ei-kristilliset uskonnot.
- 29.3 Uskonto, antiikin uskonnot.
- 29.5 Uskonto, buddhalaisuus, zen, intialaiset uskonnot.
- 29.6 Uskonto, juutalaisten uskonto, kabbala.
- 29.7 Uskonto, bahaismi, muhamettilaisuus.
- 30. Yhteiskunta, yleisteokset.
- 32. Yhteiskunta, valtio-oppi, politiikka.
- 32.5 Yhteiskunta, kansainvälinen politiikka.
- 33. Yhteiskunta, oikeustiede.
- 36. Yhteiskunta, taloustiede.
- 38. Yhteiskunta, kasvatustieteet, opetus.
- 38.01 Yhteiskunta, filosofia, teoria.
- 38.2 Yhteiskunta, opetusoppi.
- 40. Maantiede, matkat, kansantiede, yleisteokset.
- 40.7 Maantiede, matkailu, turismi.
- 50. Luonnontieteet, matematiikka, lääketiede, yleisteokset.
- 51. Luonnontieteet, matematiikka.
- 52. Luonnontieteet, tähtitiede, yleisteokset.
- 52.05 Luonnontieteet, tähtitiede vuosikirjat, -kalenterit.
- 52.09 Luonnontieteet, astrologia, horoskoopit.
- 52.1 Luonnontieteet, teoreettinen ja kuvaileva tähtitiede.
- 52.4 Luonnontieteet, avaruustutkimus; tekokuut, satelliitit, avaruuslennot.
- 53. Luonnontieteet, fysiikka yleisteokset.
- 55.5 Luonnontieteet, meteorologia.
- 56.1 Luonnontieteet, yleisbiologia.
- 56.2 Luonnontieteet, biofysiikka.
- 56.5 Luonnontieteet, antropologia.
- 57.31 Luonnontieteet, sienet.
- 59. Luonnontieteet, lääketiede, terveydenhoito.
- 59.310 Luonnontieteet, jooga; historia, filosofia.
- 59.311 Luonnontieteet, jooga; kuntoutus.
- 59.313 Luonnontieteet, rentoutus, TM, meditaatio.
- 59.4 Luonnontieteet, hoitomenetelmät; kansanomaiset parannuskeinot, luonnonparannus.
- 59.41 Luonnontieteet, akupunktio.
- 59.565 Luonnontieteet, psykoterapia.
- 62.55 Luonnontieteet, ilmakekoneet.
- 67.2 Luonnontieteet, biodynaaminen viljely.
- 67.22 Luonnontieteet, kasvien viljely ja jalostus; hyöty-, maustekasvit, juurekset, lääkekasvit.
- 67.51 Luonnontieteet, metsäekologia.
- 68.2 Luonnontieteet, ruoanvalmistus; raaka- ja kasvisravinto.
- 70.62 Taidekokoelmat.
- 73. Kuvanveistotaide.
- 77.2 Puhetaito ja lausunta.
- 79.85 Taikatemput.
- 81.2 Kansansadut ja -tarinat; kansanperinne, tait.
- 81.4 Kansaneepokset, Kalevala.
- 82. Runoteokset.
- 83. Näytelmät.
- 84.2 Kertomakirjallisuus.
- 84.5 Science fiction.
- 86.1 Yleinen kirjallisuuden historia.
- 86.21 Perinnetiede.
- 88.2 Suomen kieli.
- 89.5 Englannin kieli.
- 90. Historia, yleisteokset.
- 90.4 Historia, arkeologia.
- 91. Historia, aikakausien historia.
- 94. Historia, muiden Euroopan maiden historia.
- 98. Historia, muiden maanosien historia.
- 99.1 Historia, elämäkerrat, muistelmat.

LIITE 8: Esimerkki Ultra-kirjaston luettelokortista.

REPONEN OSKAR
Olen elänyt ennenkin
Otava -79
283 sivua
836

15.3

an. Ultra 1/80 s. 15

LIITE 9: Sivu Ultra-kirjaston atk-luettelosta.

ULTRA - kirjasto	1988-12-31						siivu 106
REPONEN, OSKAR	KUOLLEISTAHERÄTTÄJÄ TAMMI	1985	255	SUO	84.2	2352	
REPONEN, OSKAR	OLEN ELÄNYT ENNENKIN OTAVA	1979	283	SUO	15.3	836	
REPONEN, OSKAR	SUOMALAISIA SELVÄNNÄKIJÖITÄ OATAVA	1978	254	SUO	15.09	604	
REPONEN, OSKAR	TUNTEMATON PAINAJAINEN KARISTO	1987	250	SUO	84.2	2797	
RHINE, LOUISA E.	MIND OVER MATTER COLLIER BOOKS	1972	410	ENG	15.1	1008	
RICHARDSON, ALAN	RAAMATTU TIETEEN AIKAKAUDELLA HERÄTTÄJÄ	1966	192	SUO	21	142	
RICHELIEU, PETER	SIELUN MATKA WSOY	1983	278	SUO	15.3	1400	
RIFFELL, HERMAN	KRISTITYN UNIKIRJA KUVA JA SANA	1986	120	SUO	14.45	2523	
RIGHTER, CARROLL	RAKKAUS, AVIOLIITTO JA TÄHDET WEILIN + GÖÖS	1971	277	SUO	52.09	486	
RIKKONEN, V.	VAINAJAINPALVONTATAIKOJA KIRJAPAINO TARMO	1931	121	SUO	81.2	2436	
RIMPILÄINEN, OLAVI	KRISTILLISEN MIETISKELYN AAKKOSIA SLEY	1977	20	SUO	25.4	540	
RINGGREN, HELMER	USKONNON MUOTO JA FUNKTIO GAUDEAMUS	1975	174	SUO	38.292	883	
RITAMA, TUULIKKI	TOINEN TODELLISUUS ALEA-KIRJA	1973	172	SUO	15	207	
RITAMA, TUULIKKI	YKSIÄISEN PUUTARHA ALEA-KIRJA	1978	118	SUO	84.2	668	
ROBERTS, JANE	SETH SPEAKS BANTAM BOOKS	1972	486	ENG	15.2	1115	
ROBERTS, JOHN MADDOX	AVARUUSENKELI NYKYLEHDET	1981	144	SUO	84.5	1480	
ROBINSON, LYTLE	EDGAR CAYCE'S STORY OF THE ORIGIN AND DESTINY.. BERKLEY BOOKS	1981	224	ENG	15.	2832	
RÖCHER, YVES	100 KASVIA 1000 KÄYTTÖÄ GUMMERUS	1981	312	SUO	67.22	1109	
ROGERS, L.W.	KEHITYKSEN SALAINEN PUOLI J. HIRVELÄ	1924	24	SUO	21.5	1785	
ROKKA, JUKKA	KUUDES AISTI KUVA JA SANA	1962	206	SUO	23.	1504	
ROKKA, JUKKA	ULOSKUTSUTUT RISTIN VOITTO	1975	104	SUO	29.5	1750	

© 1992 Jarkko Kari
Julkaistu 1999 *ParaDocs*issa, <http://www.paranet.fi/paradocs/tutkimuksia.html>